

Speech burgemeester Dirk Heijkoop, 3 oktober 2020

Goedemiddag dames en heren,

Hartelijk welkom in de gemeente Hardinxveld-Giessendam, bij de onthulling van een bijzonder monument. In het bijzonder een warm welkom voor de nabestaanden en familie van de Merwedegijzelaars. Ook wil ik een speciaal welkom heten aan de familie van bakker Wouter Smit.

Na mijn toespraak zal het programma zonder verdere aankondiging als volgt verlopen.

- De heer Martin Egas zal spreken als nabestaande
- Dan zal hij samen met zijn zoon het monument onthullen
- Aansluitend wil ik u om een moment stilte vragen
- Aansluitend zal kunstenaar Richard van der Koppel het monument toelichten
- Naomi de Ruijter, achterkleindochter van Merwedegijzelaar Dirk den Breejen en leerling van de Calvijnschool zal daarna afsluiten met een voordracht.

Hier staan we dan, *eindelijk* wil ik bijna zeggen.

Eindelijk omdat de oorspronkelijke onthullingsdatum verplaatst moest worden door de maatregelen rond de Coronacrisis. Helaas zijn wij de afgelopen week geconfronteerd met verdere aanscherping van de maatregelen. De keuzes die gemaakt moesten worden waren moeilijk, maar zijn zo zorgvuldig mogelijk gedaan. Ik vraag nogmaals uw begrip daarvoor.

Helaas heeft dit uitstel er ook toe geleid dat de heer Marius den Breejen deze dag niet meer mee kan maken. De heer Den Breejen is zondag 20 september jl. op 94-jarige leeftijd overleden.

Ik zei net *eindelijk* na de uitstel in verband met corona, maar ook *eindelijk* omdat er nu een monument is ter nagedachtenis aan de vreselijke razzia die ruim 76 jaar geleden op 16 mei plaatsvond. Een dag die wij nooit mogen vergeten, dit monument zal ons daarbij helpen.

Op 14 april 1944 schiet een jeugdig lid van de landwacht bakker Wouter Smit uit Giessendam dood, vlakbij de spoorwegovergang bij Giessendam. Deze moord is het begin geweest van opeenvolgende gebeurtenissen die er uiteindelijk toe geleid hebben dat wij hier nu staan. De heer Egas zal daar straks meer over vertellen.

Ik vind het daarom fijn dat hier nu ook nabestaanden van bakker Smit aanwezig zijn. Ook zij hebben te kampen gehad met de gevolgen van het agressieve optreden van de bezetter. Sinds mijn aantreden als burgemeester van Hardinxveld-Giessendam heb ik steeds meer geleerd over de historie van de Merwedegijzelaars. Het intrigeerde me, verbaasde me en bracht iets in me teweeg dat ik niet omschrijven kan. Misschien als ouder van een zoon in dezelfde leeftijd. Wat moet het voor de ouders ook angstig geweest zijn. Dit gevoel werd versterkt door de bezoeken die ik samen met mijn, toenmalige, collega's van Altena en Sliedrecht bracht aan kamp Amersfoort om de jaarlijkse herdenking bij te wonen. Indrukwekkend ... dit jaar is de herdenking op een, zeg maar, digitale manier maar zeer gepast en eervol vormgegeven. Namens de drie gemeenten hebben we, zoals wij nu jaarlijks doen, een bloemstuk laten bezorgen.

Ik ben heel blij en dankbaar dat wij vanmiddag de monumenten ter nagedachtenis aan de Merwedegijzeling op 16 mei 1944 kunnen onthullen in Sliedrecht, Hardinxveld-Giessendam en Altena.

Er zijn al gedenkplaten in Sliedrecht en Hardinxveld-Giessendam en op het oorlogsmonument in Altena staan op een plaquette de namen van de niet teruggekeerde Merwedegijzelaars vermeld. Ook deze monumentjes mogen niet vergeten worden, ze markeren de plek waar de jonge mannen bijeen werden gedreven. Maar nu komt er in alle drie de betrokken gemeenten een monument, een drieluik. De monumenten en plaquettes zullen met behulp van digitale beeldtechniek ook met elkaar in verbinding worden gebracht. Om zo de verbondenheid van de gijzelaars uit de drie gemeenten extra aandacht en inhoud te geven.

Ik ben daarom ook heel dankbaar dat er personen zijn geweest die zich ingezet hebben om dit allemaal te bewerkstelligen. Een heel team van nabestaanden, leden van oranjeverenigingen / 4/5 mei-comité's, de Calvijnsschool uit Hardinxveld-Giessendam, de Cultuurraad uit Altena en medewerkers uit de drie gemeenten hebben heel veel werk verricht!

Ik ben de gemeenteraad dan ook zeer erkentelijk voor het mede op gang brengen en het beschikbaar stellen van de benodigde middelen om dit proces te doorlopen en dit monument te realiseren! Ook dank aan de Rotaryclubs van Altena, Alblasserwaard en Sliedrecht voor de sponsoring om de monumenten digitaal met elkaar te verbinden.

Er is namelijk een heel traject afgelegd voordat het uiteindelijke monument tot stand gekomen is. Ik kan u wel vertellen, dat de avond waarop de keuze is gemaakt welk monument het ging worden een hele spannende en ook emotionele avond was. De keuze was zeer uitgesproken en dan ook unaniem!

Het is heel belangrijk om te gedenken en hier helpt dit monument bij.

Het belang van gedenken komt ook duidelijk naar voren in de tekst van het Jaarthema van het Nationaal Comité 4 en 5 mei, die dit jaar opgesteld was door Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Mabel en daarin begint zij met de laatste regels van het gedicht "Vrede" van Leo Vroman:

Kom vanavond met verhalen

Hoe de oorlog is verdwenen

En herhaal ze honderd malen

Alle malen zal ik wenen

Want dat is ook wat zo belangrijk is aan dit monument. De verhalen moeten verteld blijven worden, de emotie moet gevoeld blijven worden, ook van de Merwedegijzelaars. Wat al deze verhalen vertellen, is dat vrede en vrijheid, democratie en mensenrechten het belangrijkste zijn wat een mens nodig heeft.

Het kan zomaar anders worden, ook in landen met een stabiele democratie en een solide rechtsstaat. Het kan ook hier en nu gebeuren. Het is hier ook gebeurd op 16 mei 1944. Honderden jonge mannen tussen de 18 en 25 jaar zijn tijdens de razzia opgepakt en sommigen zijn nooit meer thuis gekomen. Anderen kwamen gelukkig wel thuis, maar droegen een zware geestelijke en lichamelijke last, die ook toen in de gezinnen en later bij de nabestaanden gevoeld werd en nog steeds gevoeld wordt.

Dit en veel meer kunt u ook lezen in het boekje 'Merwedegijzelaars, slachtoffers van de razzia van 16 mei 1944'. Zoals u wellicht zult weten, heeft de stuwende kracht achter de realisatie van deze monumenten en achter alles wat met de Merwedegijzelaars te maken heeft, Anja van der Starre, dit boekje in 2010 geschreven. Dit boekje is geactualiseerd en in een herdruk beschikbaar. Zeer leeswaardig en verkrijgbaar bij de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam.

Beste mensen ik rond af.

De vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van godsdienst, de vrijwaring van gebrek en de vrijwaring van vrees – zijn nog even actueel als tijdens en vlak na de oorlog, nu 75 jaar geleden.

Daarom is het nodig onze vrijheid ook nu en ieder jaar opnieuw te vieren.

Daarom is het ook belangrijk om dit monument toe te voegen aan de herinneringen die er zijn aan deze zwarte periode in onze geschiedenis. Zodat we de herinnering levend houden, onze vrijheid koesteren en de verhalen blijven vertellen en door blijven geven aan de volgende generaties. Dank voor uw aandacht.